Collection of subhAShita and translation

సుభాషిత సంగ్రహ

Document Information

Text title : subhaashhita saNgraha

File name : subhash.itx

Category : sangraha, subhAShita, subhaashita

Location : doc_z_misc_subhaashita

Description-comments : Various

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 2, 2024

sanskritdocuments.org

సుభాషిత సంగ్రహ

Introduction:

A subhAshita is an unwarranted advice given in verses.
Many of them have deep meaning, but it is not a necessity.
The majority of subhashitas, and the name of their
writer (subhashitakar) is not available (usually
not coded as in bhajans or gazals.). The
“Chanda” i.e . the poetic format of the subhhashitas
can be made part of the stats associated . e.g.

గురుర్బ్రహ్మా గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః

is in what is called “Anushtubh” Chanda - the entire
subhhashita is composed of four segments each of which
have eight letters in it . (There are some more restrictions
- e.g . the 5th letter has to be a “rhasva” or short letter)
Another example is “shArdUla-vikrIDita” , e.g . :

ఖిన్నం చాపి సుభాషితేన రమతే స్వీయం మనః సర్వదా
శ్రుత్వాన్యస్య సుభాషితం ఖలు మనః శ్రోతుం పునర్వాంఛతి ।
అజ్ఞాన జ్ఞానవతోఽప్యనేనహి వశికర్తుం సమర్థో భవేత్
కర్తవ్యో హి సుభాషితస్య మనుజైః ఆవశ్యకః సంగ్రహః ॥

Here the rhythm pattern is obviously different.

Besides the Chanda, perhaps if the subbhAshita is part of
a large poetic composition - e.g . Kalidasa’s raghuva.nsha
or Bhavabhuti’s “nItiShaTaka” then that could be
mentioned.
Another piece of information that can be included is the
mood of the subhashita - e.g . whether it is didactic,
satiristic, simply humorous, in the form of prayer

to God, or a riddle (samasyApUrti) . Perhaps this is an inadequate classification given the nine kAvya rasas, but most of the subhhashitas commonly known, fall into one of these categories.

didactic:

అయం నిజః పరః వా ఇతి గణనా లఘుచేతసామ్ ।
ఉదార చరితానాం తు వసుధా ఏవ కుటుమ్బకమ్ ॥

satiristic:

అశ్వం న ఏవ గజం న ఏవ వ్యాఘ్రం నైవ చ నైవ చ ।
అజాపుత్రం బలిం దద్యాత్ దేవో దుర్బలఘటకః ॥

humorous:

యస్య షష్ఠీ చతూర్థీ చ విహస్య చ విహాయ చ ।
అహం కథం ద్వితీయా స్యాత్, ద్వితీయా స్యాం అహం కథమ్ ॥

prayer:

శుభం కరోతి కల్యాణం ఆరోగ్యం ధనసమ్పదామ్ ।
శత్రుబుద్ధివినాశాయ దీపజ్యోతి నమోఽస్తుతే ॥

riddle:

కేశవం పతితం దృష్ట్వా పాణ్డవా హర్షనిర్భరాః ।
రుదన్తి కౌరవాః సర్వే భో భో కేశవ కేశవ ॥

Some of the commoner vrittas (i.e . meters with a constant sequence of long and short syllables) are, in no particular order:

శిఖరిణీ

సమృద్ధం సౌభాగ్యం సకలవసుధాయాః కిమపి యన్
మహైశ్వర్యం లీలాజనితజగతః ఖణ్డపరశోః ।
స్మృతీనాం సర్వస్వం సుకృతమథమూర్తం సుమనసామ్
సుధాసౌన్దర్యం తే సలిలమశివం నః శమయతు ॥

–గంగాలహరీ

మన్దాక్రాన్తా

కశ్చిత్కాన్తావిరహగురూణ స్వాధికారాత్ప్రమత్తః
శాపేనాస్తఙ్గమితమహిమా వర్శభోగ్యేణ భర్తుః ।
యక్షశ్చక్రే జనకతనయాస్నానపుణ్యోదకేశు
స్నిగ్ధఃఛాయతరుషు వసతీం రామగిర్యాశ్రమేషు ॥

–మేఘదూత

వసన్తతిలకా

అద్యాపి తాం కనకచమ్పకదామగౌరీం
ఫుల్లారవిన్దవదనాం నవరోమరాజీమ్ ।
సుప్తోత్థితాం మదనవిహ్వలసాలసాఙ్గీం
విద్యాం ప్రమాదగలితాంఇవ చిన్తయామి ॥

–చౌరపంచాశిక

స్రగ్ధరా

చుమ్బన్తో గణ్డాభిత్తీరలకవతిముఖే సీత్కృతాన్యా దధానా
వక్షః సూత్కఞ్చుకేషు స్తనభరపులకోద్భేదమాపాదయన్తః ।
ఊరూనాకమ్పయన్తః పృథుజఘనతటాంస్రంసయన్తోంశుకాని
వ్యక్తం కాన్తాజనానాం విటచరితకృతిః శైశిరాః వాన్తి వాతాః ॥

–శ్ృంగారషతక (భర్తృహరీ)

హరిణీ

గణయతి గుణగ్రామం భామం భ్రమాదపి నేహతే
వహతి చ పరీతోషం దోషం విముఞ్చతి దూరతః ।
యువతిషు వలస్తృష్ణే కృష్ణే విహారిణి మాం వినా
పునరపి మనో వామం కామం కరోతి కరోమి కిమ్ ॥

–గీతగోవిన్ద

మాలినీ

కిమపి కిమపి మన్దం మన్దమాసక్తియోగాద్
అవిరలితకపోలం జల్పతోరక్రమేణ
అశిథిలపరిరమ్భః వ్యాపృతైకైకదోష్ణోః

అవిదితగతయామ రాత్రిరేవ వ్యరంసీత్
-ఉత్తరరామచరిత్

॥ సుభాషితాణి సంగ్రహాణి ॥

వజ్రాత్ అపి కఠోరాణి మృదూని కుసుమాత్ అపి ।
లోకోత్తరాణాం చేతాంసి కః ను విజ్ఞాతుమ్ అర్హతి ॥ ॥

Harder than the vajra (and) softer than the flower
Who indeed deserves to (or is able to) understand the
hearts of great people ?

అతిపరిచయాత్ అవజ్ఞా సంతతగమనాత్ అనాదరః భవతి ।
మలయే భిల్లపురంధ్రీ చందనతరుకాష్ఠమ్ ఇంధనం కురుతే ॥ ॥

Excessive familiarity breeds contempt, Visiting someone
too often causes disrespect.
The wife of a bhilla (adivasi clan) on the malaya mountain
uses the log of a sandalwood tree as fuel

దౌర్మంత్ర్యాత్ నృపతిః వినశ్యతి, యతిః సంగాత్,
సుతః లాలనాత్, విప్రః అనధ్యయనాత్, కులం కుతనయాత్,
శీలం ఖలోపాసనాత్ ।
హ్రీః మద్యాత్, అనవేక్షణాత్ అపి కృషిః,
స్నేహః ప్రవాసాశ్రయాత్, మంత్రీ చ అప్రణయాత్,
సమృద్ధిః అనయాత్, త్యాగాత్ ప్రమాదాత్ ధనమ్ ॥ ॥

A king perishes thru bad advice
a sannyasi thru association (1)
a son due to excessive indulgence
a rishi by neglecting to meditate
a clan due to wicked women
conduct due to squabbles
shame thru wine
crops by neglect

friendship by foreign travel (2)
a minister due to lack of attachment (to the king)
prosperity by lack of regulation
and money thru sacrifice and enjoyment.
*(1) Sannyasis are expected to remain in
solitude as much as posible
(2) Really implies excessive separation

అపి స్వర్ణమయీ లంకా న మే లక్ష్మణ రోచతే ।
జననీ జన్మభూమిః చ స్వర్గాత్ అపి గరీయసీ ॥ ॥

Even though Lanka is a golden land, O LakShmana,
it does not appeal to me . One's mother and motherland are
grander than heaven itself.
(Said by Rama upon viewing Lanka)

దిల్లీశ్వరః వా జగదీశ్వరః వా మనోరథాన్ పూరయితుం సమర్థః ।
అన్యైః నృపాలైః పరిదీయమానం శాకాయ వా స్యాత్ లవణాయ వా స్యాత్ ॥ ॥

పరోపకారాయ ఫలన్తి వృక్షాః పరోపకారాయ వహన్తి నద్యః ।
పరోపకారాయ దుహన్తి గావః పరోపకారాయ శరీరమ్ ఏతత్ ॥ ॥

Trees bear fruit to do good to others, Rivers flow to
do good to others; Cows milk to do good to others - This
body is for doing good to others.

It is to assist others that the trees give fruit,
that the rivers flow, that the cows produce milk.
(By implication) our own human body also should be
employed for the assistance of others.

యస్య కస్య తరోః మూలం యేన కేన అపి ఘర్షితమ్ ।
యస్మై కస్మై ప్రదాతవ్యం యత్ వా తత్ వా భవిష్యతి ॥ ॥

The root of this or that tree - ground with something or
the other given to someone or the other will cause either

this or that

నాగో భాతి మదేన, కం జలరిహైః, పూర్ణేందునా శర్వరీ
శీలేన ప్రమదా, జవేన తురగః, నిత్యోత్సవైః మందిరమ్ ।
వాణీ వ్యాకరణేన, హంసమిథునైః వాపీ, సభా పండితైః
సత్పుత్రేణ కులం, నృపేణ వసుధా, లోకత్రయం విష్ణునా ॥ ॥

A serpent is appealing in (a state of) intoxication,
water because of lotuses, the night because of a full
moon, a woman because of (good) character, a horse because
of its' speed, a temple because of regular festivals,
language by (correct) grammar, a well by a pair of swans, a
meeting by scholars, a family by a good son, the earth
by a king and all the three worlds because of vishnu.

యథా హి ఏకేన చక్రేణ న రథస్య గతిః భవేత్ ।
ఏవం పురుషకారేణ వినా దైవం న సిధ్యతి ॥ ॥

Just as a chariot cannot move with only one wheel, even so
fate not come to fruition without human actions.
(This verse seems to be meant against those fatalists
who refuse to do act, relying instead on fate.)

Chariot with puncture
stranded at juncture
one wheel is not good to move it;
agent all active
no damn effective
Fate gotta check and approve it!

సద్భిః తు లీలయా ప్రోక్తం శిలాలిఖితమ్ అక్షరమ్ ।
అసద్భిః శపథేన ఉక్తం జలే లిఖితం అక్షరమ్ ॥ ॥

Even the playful words from good people are as
reliable as those carved in stone . With the bad, even
pledges are as shaky as words written on water.

Good man just say casual-like:
Promise stone-engraved!
Bad man swear on oath and all:
Writing on a wave!

విపది ధైర్యమ్ అథ అభ్యుదయే క్షమా
సదసి వాక్పటుతా యుధి విక్రమః ।
యశసి చ అభిరుచిః వ్యసనం శ్రుతౌ
ప్రకృతిసిద్ధమ్ ఇదం హి మహాత్మనామ్ ॥ ॥

Courage during bad times, forgivance during prosperity,
oratorial skills in a meeting, valour in a war, ????
during fame, and addiction to knowledge - all
these come naturally to great people.

శైలే శైలే న మాణిక్యం మౌక్తికం న గజే గజే ।
సుజనాః న హి సర్వత్ర చందనం న వనే వనే ॥ ॥

precious stones cannot be found on every mountain
- a diamond cannot be found on every elephant
(explanation - The Airawat elephant belonging to Indra had
a diamond in his forehead), - Good people are not
everywhere - sandalwood is not in every forest.

Not every mountain has gems in it, and not every
elephant is adorned with pearls . Not every forest
is blessed with sandal trees, and good people are
not to be found everywhere.

ఉత్సవే వ్యసనే చ ఏవ దుర్భిక్షే శత్రుసంకటే ।
రాజద్వారే శ్మశానే చ యః తిష్ఠతి సః బాంధవః ॥ ॥

In a festival as well as in calamity, in a famine and
in an invasion, at the doorstep of the king and in the
graveyard - one who stands (beside

you) is your brother

Only those can be considered kinsmen, who stand by you whether in festivities or times of trouble, in famines or when enemies threaten, at the king's court or in the cremation ground.

Facing drug or homicide
party time or barmecide
stepping sprightly, palace-bound
wandering on burning ground,
man who keeps with you through all
is true homey, brother, pal.

శతేషూ జాయతే శూరః సహస్రేషు చ పండితః ।
వక్తా దశసహస్రేషు దాతా భవతి వా న వా ॥ ॥

A valiant man is born one among every hundred. A scholar one among thousand, A speaker among tenthousand, however a generous giver may or may not be born.

One brave man in hundred chaps
Thousand yield a pundit,
Ten of them for one that yaps,
Where the man to fund it?

అర్థానాం అర్జనే దుఃఖమ్ అర్జితానాం చ రక్షణే ।
ఆయే దుఃఖం వ్యయే దుఃఖం ధిక్ అర్థాః కష్టసంశ్రయాః ॥ ॥

It is difficult to earn money, and to protect the earnings. Income as well as expenditure give pain - Fie on Money ! - which is the cause of hardship.

యేషాం బాహుబలం న అస్తి యేషాం న అస్తి మనోబలమ్ ।
తేషాం చంద్రబలం దేవః కిం కరోతి అమ్బరే స్థితమ్ ॥ ॥

Those who do not have armstrength (physical strength)

and those who do not have mental strength, What good can moon's strength do to them being resident in the sky ?

Strength of bicep gone to hell
blurred the mental eye,
what on earth can moon-effect
do from high-up sky?

పాత్రే త్యాగీ, గుణే రాగీ, సంవిభాగీ చ బంధుషు ।
శాస్త్రే బోద్ధా, రణే యోద్ధా, పురుషః పంచలక్షణః ॥ ॥

Sacrificing (giving) at a deserving place, recognizing good qualities, equally dividing among brothers, knowledgable in the sciences, a warrior in wars are The five qualities of (a good man).

క్షణే రుష్టాః, క్షణే తుష్టాః రుష్టాః తుష్టాః క్షణే క్షణే ।
అవ్యవస్థితచిత్తానాం ప్రసాదః అపి భయంకరః ॥ ॥

Angry one moment and content another . changing moods every so often . - Even being in the good books of fickleminded people is frightening.
Even favors are to be feared from people who are happy one minute and angry the next, those people who do not have a steady mind.

Moment wildest, moment mildest,
wildest mildest now and then,
mind disarrayed, what a harried
dude to talk to, what a pain!

శరది న వర్షతి, గర్జతి, వర్షతి వార్షాసు నిఃస్వనః మేఘః ।
నీచః వదతి, న కురుతే, వదతి న సాధుః కరోతి ఏవ ॥ ॥

In the autumn, the clouds thunder but yield no rain;
during the season, they rain without the thunder.

The inferior man talks but does not perform whereas
the great man simply performs without talking.

Autumn cloud
always loud,
unendowed.
What a wuss!
Monsoon wonder
never thunder,
bending under
load of juice.

Bad guy singing
self-exults,
lift no finger,
just give speech;
good man bringing
big results,
no malinger,
never preach.

వ్రతే వివాదం, విమతిం వివేకే, సత్యే అతిశంకాం, వినయే వికారమ్ ।
గుణే అవమానం, కుశలే నిషేధం, ధర్మే విరోధం న కరోతి సాధుః ॥ ॥

The saintly don't indulge in the following - arguments
during penances, crooked thinking during times that call
for discrimination, being skeptical towards the truth,
transgressing laws of conduct, insulting those with high
qualities, spoiling well being and acting against Dharma.

వివాదే విషాదే ప్రమాదే ప్రవాసే
జలే చానలే పర్వతే శత్రుమధ్యే ।
అరణ్యే శరణ్యే సదా మాం ప్రపాహి
గతిః త్వం గతిః త్వం గతిః త్వం భవాని ॥ ॥

క్షతే ప్రహారాః నిపతన్తి అభీక్ష్ణం
    ధనక్షయే వర్ధతి జాఠరాగ్నిః ।
ఆపత్సు వైరాణి సముద్భవన్తి
    ఛిద్రేషు అనర్థాః బహులీభవన్తి ॥ ॥

అలసస్య కుతః విద్యా అవిద్యస్య కుతః ధనమ్ ।
అధనస్య కుతః మిత్రమ్ అమిత్రస్య కుతః సుఖమ్ ॥ ॥

How can a lazy one get educated, how can an uneducated man earn wealth, how can a penniless man have friends, and how can anyone be happy without friends ?

అస్మాకం బదరీచక్రం యుష్మాకం బదరీతరుః ।
బాదరాయణసమ్బన్ధః యూయం యూయం వయం వయమ్ ॥ ॥

అయం నిజః పరః వా ఇతి గణనా లఘుచేతసామ్ ।
ఉదారచరితానాం తు వసుధా ఏవ కుటుమ్బకమ్ ॥ ॥

This one belongs to my group, the other one is an outsider - This is the thought of petty people; for the magnanimous, broadminded person, the whole world is family.

This is mine,
That is thine
Small man divvies superfine
Big man say
What the hay
Whole world is my familay

యస్య అస్తి విత్తం సః నరః కులీనః
    సః పణ్డితః సః శ్రుతవాన్ గుణజ్ఞః ।
సః ఏవ వక్తా సః చ దర్శనీయః
    సర్వే గుణాః కాఞ్చనమ్ ఆశ్రయన్తే ॥ ॥

The man who has money is (regarded as) one from a
good family, he is a scholar, and he is well versed in
the scriptures, he is a patron of good qualities,
he is the only speaker, and he is handsome
All qualities take shelter with gold.

అక్రోధః తపసః క్షమా బలవతాం ధర్మస్య నిర్వ్యాజతా ।
సర్వేషామ్ అపి సర్వ కారణమ్ ఇదం శీలం పరం భూషణమ్ ॥ ॥

క్వచిత్ విద్వద్గోష్ఠీ క్వచిత్ అపి సురామత్తకలహః
క్వచిత్ వీణావాద్యం క్వచిత్ అపి చ హా హా ఇతి రుదితమ్ ।
క్వచిత్ రామా రమ్యా క్వచిత్ అపి జరాజర్జరతనుః
న జానే సంసారః కిం అమృతమయః కిం విషమయః ॥ ॥

Some find themselves in the company of great scholars;
some associate with squabbling ruffians.
Some get to play the Vina, some spend their time weeping.
Some are blessed with great looks, some have old and
decaying bodies
In this life, who knows whose life would be blissful
and whose poisonous.

Shooting breeze with coolest dudes,
but sometimes drunken brawling,
sometimes strumming mellow tunes
and sometimes childish bawling,
dolled up in youth's flush,
then arthritis, or epilepsy,
life is flowing on,
but is it coke or is it pepsi?

కేయూరాః న విభూషయన్తి పురుషం, హారాః న చంద్రోజ్జ్వలాః
న స్నానం, న విలేపనం, న కుసుమం, న అలంకృతా మూర్ధజాః ।
వాణీ ఏకా సమలంకరోతి పురుషం, యా సంస్కృతా ధార్యతే

క్షీయంతే ఖలు భూషణాని సతతం వాగ్భూషణం భూషణమ్ ॥ ॥

Peacock feathers are not the true adornment of man,
not glistening-as-the-moon necklaces either,
neither are bathing and decorating and flowers ,
noble speech is the only true adornment,
it is the basis of culture,

గుణః భూషయతే రూపం శీలం భూషయతే కులమ్ ।
సిద్ధిః భూషయతే విద్యాం భోగః భూషయతే ధనమ్ ॥ ॥

Character makes good looks prettier,
a clan's reputation is made higher by conduct,
(theoretical) learning is enhanced by practical
accomplishments and money's worth is enhanced by
spending it.

అనర్ఘమ్ అపి మాణిక్యమ్ హేమాశ్రయమ్ అపేక్షతే ।
వినా ఆశ్రయం న శోభన్తే పండితాః వనితాః లతాః ॥ ॥

Even priceless gems look for the refuge of gold
(i.e . even gems need to be affixed to gold to be made into
ornaments and appreciated)
even so, the following need support to truly shine :
scholars, creepers and women.

A gem looks like a camelturd
if it's not set in gold
A creeper, like cold spaghetti,
without a wall to hold
A poet, like a game-show host,
outside a patron's fold
A chick without a man is too
pathetic to behold.

కన్యా వరౌతే రూపం మాతా విత్తం పితా శ్రుతమ్ ।

బాన్ధవాః కులమ్ ఇచ్ఛన్తి మిష్టాన్నమ్ ఇతరే జనాః ॥ ॥

(When a girl gets married)
The girl is interested in the man's looks;
the mother in how wealthy he is; the father in his
qualifications the relatives in his family status,
the other guests merely in the feast.

వైద్యరాజ నమః తుభ్యం యమరాజసహోదర ।
యమః తు హరతి ప్రాణాన్ వైద్యరాజః ధనాని చ ॥ ॥

Greetings (namastubhyam) to the doctor (vaidyarAja)
who is the friend (brother?) of yama . While yama only takes
life, vaidyarAj takes life and wealth too!

అమన్త్రమ్ అక్షరం నాస్తి నాస్తి మూలమ్ అనౌషధమ్ ।
అయోగ్యః పురుషః నాస్తి యోజకః తత్ర దుర్లభః ॥ ॥

No letter be too nasty for a hum,
no root too nasty as a healing dose,
no man a nasty good-for-nothing bum.
Good MBA find use for all of those.

అనిత్యాని శరీరాణి విభవః నైవ శాశ్వతః ।
నిత్యం సంనిహితః మృత్యుః కర్తవ్యః ధర్మసంగ్రహః ॥ ॥

Immortal soul
can go AWOL
from body, in a flash,
and large amount
in bank account
lasts till the next big crash,
so pursue dharma
not just firmer
muscle, bigger cash.

దదాతి ప్రతిగృహ్ణాతి గుహ్యమాఖ్యాతి పృచ్ఛతి ।
భుఙ్క్తే భోజయతే చైవ షడ్విధం ప్రీతిలక్షణమ్ ॥ ॥

సుభాషితేన గీతేన యువతీనాం చ లీలయా ।
మనో న భిద్యతే యస్య స వై ముక్తోఽథవా పశుః ॥ ॥

If a man is not seduced by sweet music or the
plays of young women, he must be either an
enlightened sage, or an (unfeeling) animal.

ఉపక్రమోపసంహారో అభ్యాసేఽపూర్వతా ఫలమ్ ।
అర్థవాదోపపత్తీ చ లింగం తాత్పర్యనిర్ణయే ॥ ॥

(regarding evaluating and understanding any
book or article)

ఆహారనిద్రాభయమైథునం చ
 సామాన్యమేతత్పశుభిర్నరాణామ్ ।
ధర్మోహి తేషామధికో విశేషో
 ధర్మేణ హీనాః పశుభిః సమానాః ॥ ॥

Eating and sleeping and having sex are all common to
both animals and humans; what is special about men
is their consciousness of Dharma - a man without
the feeling of Dharma is comparable to an animal.

కస్యైకాంతం సుఖముపనతం దుఃఖమేకాన్తతో వా ।
నీచైర్గచ్ఛత్యుపతి చ దశా చక్రనేమిక్రమేణ ॥ ॥

చతురంగ బలో రాజా జగతీం వశమానయేత్ ।
అహం పంచాంగ బలవానాకాశం వశమానయే ॥ ॥

నా గుణీ గుణినామ్ వేత్తి గుణీ గుణీషు మత్సరీ ।
గుణీ చ గుణరాగీ చ విరలః సరలో జనః ॥ ॥

Those who do not have talent do not recognize

other talented people and those
who are talented envy other talented people.
Those who are themselves talented and love
other talented persons, such simple
people are rare indeed.

అష్టాదశ పురాణేషు వ్యాసస్య వచనద్వయమ్ ।
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్ ॥ ॥

In all the eighteen Puranas, Shri Vyasa has
two significant utterrings:
serving others is a good deed, and it is a sin
to inflict pain onto others.

స్వచ్ఛందం దలదర్విందమ్
తే మరందం విందంతో విదధతు తే మిలిందాః ।
ఆమోదానథ హరిదంతరాణి నేతుమ్
నైవాన్యో జగతి సమీరణాత్ ప్రవీణః ॥ ॥

Oh, free(ly blooming) lotus of the waters
bumble bees (surrounding you) are for taking
your *NECTAR* but to take your fragrance
in all directions there is none more
capable than the wind.

ఆశాణాం మనుష్యాణాం కాచిదాశ్చర్య శ్ృంఖలా ।
బద్ధా యయా ప్రధావంతి ముక్తాస్తిష్ఠంతి పంగువత ॥ ॥

Hope is an amazing bonding chain of man.
Those who are bonded by it run, and those
who are free, remain immobile like disabled.

మనస్యన్యద్వచస్యన్యత్కార్యమన్యద్ దురాత్మనామ్ ।
మనస్యేకం వచస్యేకం కర్మణ్యేకం మహాత్మనామ్ ॥ ॥

The mind, speech, and action of downfallen

people function in an uncoordinated manner,
where as those of great souls display one pointedness.

విద్యా నామ నరస్య రూపమధికం ప్రచ్ఛన్నగుప్తం ధనమ్
విద్యా భోగకరీ యశఃసుఖకరీ విద్యా గురుణాం గురుః ।
విద్యా బంధుజనో విదేశగమనే విద్యా పరం దైవతమ్
విద్యా రాజసు పూజ్యతే న తు ధనం విద్యావిహీనః పశుః ॥ ॥

Knowledge is the highest beauty in man and it is the
secret wealth . Success comes to those who have
knowledge and they really enjoy and make merry.
Knowledge is the highest preceptor itself . When one
is in foreign land, knowledge is the closest friend and
supreme guide . Knowledge, not wealth, is really
respected and revered by the rulers . One without
knowledge is like an animal.

విద్యా మిత్రం ప్రవాసేషు, భార్యా మిత్రం గృహేషు చ ।
వ్యాధితస్యౌషధం మిత్రం, ధర్మో మిత్రం మృతస్య చ ॥ ॥

Knowledge is a friend in distant lands . Wife is a friend at
home . To the sick the right medicine is a friend . Dharma
(righteousness) is a friend even beyond the grave.

రూపయౌవనసమ్పన్నా విశాలకులసమ్భవాః ।
విద్యాహీనా న శోభన్తే నిర్గన్ధా కింశుకా ఇవ ॥ ॥

They who have charm and youthfulness, born in great
family, yet without education they do not shine,
as the ‘kimshuka’ which have beauty but no fragrance.

పుస్తకస్థా తు యా విద్యా, పరహస్తగతం ధనమ్ ।
కార్యకాలే సముత్పన్నే, న సా విద్యా న తద్ధనమ్ ॥ ॥

Knowledge that is in note-books in (our) shelves, and
(our) money now in the hands of others, both are useless.

When time comes for their use neither that knowledge
nor that wealth will be available.

భాషాసు ముఖ్యా మధురా, దివ్యా గిర్వాణ భారతీ ।
తస్మాద్ధిః కావ్యం మధురం, తస్మాదపి సుభాషితమ్ ॥ ॥

Among the main languages, the resplendent, ancient,
language (of the gods) sanskrit is very melodious,
sweeter is a poem in it, and even sweeter is a
subhashita form.

తర్కో ప్రతిష్ఠా శ్రుతయో విభిన్నా
నైకో మునిర్యస్య గతః ప్రమాణమ్ ।
ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయామ్
మహాజనో యేన గతః సపన్థాః ॥ ॥

సజ్జనస్య హృదయం నవనీతమ్
యద్వదన్తి కవయస్తదలీకమ్ ।
అన్య దేహ విలసత్ పరితాపాత్
సజ్జనః ద్రవతి న నవనీతమ్ ॥ ॥

The heart of a kind/decent/good person is like butter
so say poets but it is false.
When the distress (heat) is directed at another body
the kind person('s heart) melts, but butter does not.

లాలయేత్ పంచవర్షాణి దశవర్షాణి తాడయేత్ ।
ప్రాప్తేషు షోడశే వర్షే పుత్రే మిత్రవదాచరేత్ ॥ ॥

(The rules regarding handling the children are
explained here)
Allow pampering of the children for (first) five years,
reprimand them (after that) for ten years, (but)
once they become sixteen years of age treat them like friends.

అహం చ త్వం చ రాజేన్ద్ర లోకనాథావుభావపి ।
బహువ్రీహిరహం రాజన్ షష్ఠితత్పురుషో భవాన్ ॥ ॥

O king, both of us are LokanAth's.
But, I am a BahuvrIhi lokanAth
(the one whose masters are the people)
and you are a ShaShThi TatpuruSh.
(the master of the people).

(There are different ways of breaking combo-words in
Sanskrit . These are called SamAs . A BahuvrIhi samAs
breaks a word (A)(B) as: f(A) (or F(b)) whose/whom
/which/who/etc g(A) (or G(B)) and a
ShaShThi tatpuruSha breaks it as,
A of B or B's A (or vice-versa)).

తార తార తరేరేతైరుత్తరోత్తరతోరుతైః ।
రతార్తా తిత్తిరీ రౌతి తీరే తీరే తరౌ తరౌ ॥ ॥

Love thirsty she-bird (it is a female Titar bird =
tittirI), while wandering on river banks and trees,
cries in a crescendo (a pitch that increses in loudness
with time variable).
(This is a classic example of humorous alliteration
(anuprAs). The last combination of words is broken
like taraiH etaiH uttarittartaH utaiH.)

భో దారిద్ర్యం నమస్తుభ్యం తత్ప్రసాదాత్ మయా చ్యుతః ।
పశ్యామ్యహం జగత్। ః సర్వం న మాం పశ్యతి కశ్చన ॥ ॥

Hail poverty, you have set me free . It is because of you,
that I can see everybody else, but nobody can see me.

చితాం ప్రజ్వలితాం దృష్ట్వా వైద్యో విస్మయమాగతః ।
నాహం గతః న మే భ్రాతా కస్యేదం హస్తలాఘవమ్ ॥ ॥

On seeing a burning body (funeral), a doctor remarks
with dismay, 'I have not attended the dead bloke,
nor have my brothers-in-business, then who has come
up with this sleight of hand¿

ఘటం భిన్ద్యాత్ పటం ఛిన్ద్యాత్ కుర్యాత్ రాసభరోహణమ్ ।
యేన కేన ప్రకరేణ ప్రసిద్ధః పురుషో భవేత్ ॥ ॥

By breaking pots, tearing clothes, or riding on a donkey,
a man(/woman) tries to be famous by hook or crook.

కమలే బ్రహ్మా శేతే, హరః శేతే హిమాలయే ।
క్షీరబ్ధౌ చ హరిః శేతే, మన్యే మత్కుణశఙ్కయా ॥ ॥

Lord Brahma sleeps on a lotus,
Lord Shiva sleeps in Himalaya,
Lord Vishnu sleeps in KsheersAgar,
all due to the fear of bugs in their bed.

Collection of subhAShita and translation

pdf was typeset on February 2, 2024

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*